

КИЖИ БҮРҮЗҮ-ЛЕ ЫНЧААР САГЫШ САЛЫП ТУРАР

РЕПОРТАЖ

БАЙЫРЛАЛ ЫНДЫГ БОЛГАН

Ээрбек суурда кыргыздын пункту-
ату тыйыры белем. Бирде, ол бо
хүнөрдө суурду бүтүрткөнчө
ларымчы кыргыздын төбөдө,
ийде, үнөйгү чүк—дүк алыр дая
машыналар хамыктын мурунда
адаа бээр, үштө кодан-кодан хой-
лар хай көкпә оруктар-биле олче
көп турар.

Хайынчылыктын ажил — дүк
чыдамын чоруп турар. Анык ка-
дарчы Виктор Ким бодунун кодан
хонн Ээрбек пунктузунга бир ду-
гаарында чедирин келген. Оок хой-
лары бодун дүктүгү, дүтү мурун
тозаар, а үзгич эртерер болза, дүтү
чөгө тоглап дүтүп каар.

Пунктута кодан хой чедир келген-
де, ол чүгүл ажилды эгелээрине
бүтү-ле чүддөр белем: оран-сала-
нын бодун септээр, кыргызда ага-
гадин белекээр, а кол-ла чүве—
бодунун холун дымчытыр чүс-чүс
хойларын эртерер ужурап кижилер-
ин шилип алган турган. Чыгыш-
кын, дуржуда чок болза, хой кы-
гыры белем эвес чөкөк. Ынчанган
мурунда кыргыздын бодун ажилда
чораз кижилерини пунктуте чоруу-
ра оралдыкан, а чедирешпеге
аныктарын шилип алган.

Чамдык черлерде ам-даа тоозай
турар «аар-саар» дээр чүддөрүн
бесин адаа утпаан. Ол дээрге хой-
никитин чегенелгенде, полти-
массалар ажилды организастады-
дыр. Стодаанын пункт-биле кожа
тургускан, дозундарын, плакаттар-
ны, көргүзүп самбырамын аскаан. Ол
аар-саар чүддөр угуу ролду ой-
наар дараа дараа-на илден апар-
ган. Бо хүнөрдө пунктута мында
деп бийазан плакат көтүп келген:
«Эште кыргыздар! Эң дээр
кыргызчы Николай Бюрюнтен улегер
алыңар!» Ол плакат шынап-ла дуу-
саа угуу салдырды болган.

— Дараагында хүн дараа-на
кыргызчылар чартык чүс ажил
хойну пландан артыкка кыргана—
деп, участкан зоотехник Валенти-
на Волонина хүлүмзүрү араак чу-
галды.

Чарычтын ажил бөлүр чорук шак
ындыг ажитыг-дыр. Ол чорук ки-
жилерин көдүрүп, муракчыларын
улегерин алырчыке албаан турар.
Пунктута ам бесин муракчылар
аваан эвес. Олардын дугайында чу-
галды ам аскаан бис.

...Пунктута ажил хүнү дык эр-
те эгелээр. Мугур чеди шак турза
айлаңчылар Тарга Нарбу биле
Волонтина Лемасев бүтү машина-

лар адаа бе дээрин хынал, шупту-
туу ажилдагылар. Кыргызда пунк-
туу бир дески шынаар даам-
биле додунда бээр.

Ам чөкөк хойну тулуп ажалар
кижилерин хамаларжыр. Ол база-ла
оюнчук чүве эвес-тир. Адаа шы-
рак, кашпагы, оон-биле чөргөсөн
тойну дүтүнүн коза бергенин
билир кижилер чөкөк. К. Оон
ол ажилта элээр каш чыл кижиги
келген. Ол дуржулалыг хойжу,
ынчалза-ла бузу аскап, арааш, хой
наара албас апарган, а кыргызда
пунктутунда бүтү кижилер оон сү-
мөни дымчаар, зоотехник бесин оон-
биле сүмөлиген турар.

Казакда бодунчу берген турган
тойларын аралынан бирөөн Оон
көчүрүп алааржыр сөгирип алган,
пунктуте кирер ажил асылга
аккалды. Зоотехник Волонина хойну
дүтү тулуп көргөш, «кыргын бо-
лур-дур» деп таарыган аянын
чугаалады. Хойну дүтүнүн коза
бергенин хончун кадарчы кайын
эндэр ийик. — Удатпаанда-ла дүтү
кышкында дөргөн чыгып кыдыг хой-
ларын пунктута кийим келген.

Чазак-милдекек сынынгы, арай-
ла арганымаар, башынчы кылар
дара дүктери дараан дүй албазып
дөш, довурак бөрт кедип алган,
анык эр хой кыргана түт. Оон
шымчашынине артык, адаан чүве
чөк, хойну көчүрүп хамыг аажы-
даар, бир талаамыче адаа аяна
салып алыр. А он шаа-ла минута
болганда, «негетин» азылган хой
дөшөрүгө магнап чедо бээр.

— Бо бисте өң дээр кыргыз-
ды — деп, Татьяна Чудум таймал
быралаан. — Оон ажилда турарын
топтап көрүчөк даян. — Оон үчө
кылып турар саямыныче көрө бө-
ди. Николай Бюрюнтен оон дөшө
вары белем. Оон адынын дүтүгү
кезээде хой чүгөйлаар турар. Бап-
тайгы хүнде, эгелээр-ле ол хүнде
чүс килорам ажит дүтү кыргын
келген, а ол дээрге 35—40 баш
хойлар азы ийден ажит норма-дыр.

— Аскерлер база-ла менден дууак
чөк ажиллап турар шынажыл—деп,
Николай Бюрюн арай-ла агайап чу-
галды. — Бо Сара Чаш-өөл адаас
эки кыргызчы болур.

Ол үрүт Николай-биле кожа
ажылдап турар, кыргызда пункту-
зунга бо чылып бир дугар келген
ол. Мында-ла оон ажиллап тура-
рын аянтгы-дугунура аажок,
манаа Николайнын ачы-дууаы би-
че эвес. Пунктутун аске-лаа кыр-

гыкчылары боттары хүнде 30—40
хойну кыргын турар хирезинде-
ле, аныктарга дуулаар үе-шакты тил
ап туралар. Чаа ажилда кирген
кыргызчы Лариса Бад-Хеа база-ла
хүнде 20—25 хойларын кыргып,
60 ажит килорам дүтү дугаап
турар.

Барык-ла минута бүтүгүндө үчө-
чтиктин чанында дөш кыргана бо-
дал дүктөр салынын турар. Татыя-
на дүргөн дөшлөпкөш, дүктү а-
гылап сөгирткан кижигини оонунче
салып турар. Агылап сөгирткан
пунктута өң-не дарысалагалыг
ажыл. Оон кижиле бөлөмө кылып
шынады. Оон адым-кыс дүтү ап-
гылап сөгирткан турар. Ол эртен чы-
лын адаа ажиллап турган-даа ба-
за, өске улусту удуруламы-биле

кылып турган, а бо чылын боду
чазакан агылап, сөгирткан эгелээр.
Кыргызда мурунда Кыргыла сем-
нарга чораш, дүктүн шынаары а-
чаар тозаарынын мн өөрөнп а-
чар. Пунктута эртенге каар турар
кожадугу, кол зоотехник Мария
Паллона Михайлова ону мактап ту-
рар.

Бир эвес хойну тулуп алырынча
эгелээр, дүктү сазыкка машинага
чүдүрүп чорууларын чедир, пунк-
тута бүтү ажил-чорудугу анын
муналап санаар чүве болза, чыгыс
хойну «негетин» ужулаш, чүдү-
рүп чорууларын чедир 25-ле минута
тулуп турар. Бүтү чүддөрүн кы-
лып турар кижилерге салаал чок,
Калды-бир доктаашкын балу бээр
болза, дууаны чөгүрү өйүндө чеди-
п турар.

...Ам беш мун хире хойнаа кы-
зылган. Ол баша кыргызда чө-
дүр хойларын тапса-ла 25-дугу-
дур. Күтүгөн он ийи тоона ажит
дүктү дугааган. А «Ызыл тара-
ын» колхоз шупту 550 центнер
дүктү 60 чылаа күдүгө дугаар
панынг.

Бодалап каан дүктү сазак ча-
нында далаштыг чүдүргөн турар.
Калкытун чалаачын Юрий Тимо-
феев сөөлү шарыгы баглааш, ма-
шинаын ажилдаштып, оон турган
чөргөн оонун шиктеп чорупкан.
Ээрбектин эки шынаары дүтү ту-
тун фабрикаларынча чорупканы ол.
Костюмлер, плащтар, аки шынаар
дүктүн кылаан материал бөдү
берген, адаа база катал чедип көрө
магал чок.

Т. АНДРЕЕВ.

Ары-Бажи. Бо сөстү азыл-каар-
ды, Ол Хайыракан салбырын хой
кадарчы, анык чымы халкып
келген сөздө Василий Базыр-Тара-
зы. Оон удуруламын база-ла
оон дууак чөк ары-Бажи-Тара-
зы буттары адымдыр тура кып-
каш, эжиния ийи шүтүлден кызыгыр
барып сөгирип алган.

Ынчан улус аразинда бир-
ле оол: «Василий хосту хирезке ко-
чут кижиле эвес» деп оон удура-
нынчынын кичиндир. Василий уду-
ра-нынчынын бодуче бурунаар ше-
де тырта кодуу оон солаагы, буну
мун чоразинан оон тааны бодун
башы-биле алыскаш, чаа дугары,
узулалыкы хойлоп четкешке,
барып ушту. Сөөлү сынында хүре-
ши чораш мөге Чусумаа Кызыл-
оол, аныктар Базыр-Тараа, Кызыл-
оол Очур, Далаар-оол Бүрбүл арак-
кан. Кызыл-оол биле Бүрбүл, Оон биле
Базыр-Тараа таарышкан. Сөөлү
дөрттүн хүреши көрүчүлөрүн кы-
чөгөтөйи хаара туткан. Кайы сал-
бынын мөгелери шүтүлү укер ири,
Хайыраканнын бе азы К. Чыраакин
бе деп, көрүчүлөр оон сөгүргал
тура, Базыр-Тараа биле Чусумаа
миллаан артып, хүреш кайы салбы-
рын болуру илден бөдү берген.
Күрүчүлөр часпаан, анык мөге Васи-
лий Базыр-Тараа шүтүлү үгөн. Чар-
аш, кызыгыр хүреши, тиймөгө
дидим чүтүлү дөш бирги чери ал-
ган мөгөн 10, ийги чери 5, үшү
чери 3 рубль-биле шашаан.

Ат чарыжы база солун болган.
Бир-ле дугарында Ары-Бажи сал-
бырын хой кадарчыны Семизжы О-
ларын аразай шилип ады өөр-
төн орашчок хорук, Улуг-Хем шы-
нарын өрү дүктүрүп дег борбак ка-
ра апарган магнап чөтөп келген.
Оон Саша Шойдук эртер муштук.
Ийи дугарында Хайыракан салбы-
рын чораш адаа, үшүгүндө Базыр-
оон бора ады маннап келген. Бола
эзизин дугары-биле адыга, узак
аыт, 20 километр кыска чөргө ман-
нын үмөйи берген. Салыкчынын чүгө-
биле адыга, бора аыт бүтү оруктун
дугарында дөш дүргөн маннап кел-
ген, ынчанган бо аыттын эзизин чу-
гааы балдыктыгынын турар. Аыттар-
ын шик, аки муштук дөш, муштук-
чуларга элээр чөргөнүн ады-биле
түс-түс манналарын тиймекан.

Национал тыза спорттун бо ийи
дөшүн эртергенеге сөөлүчү
ажыл-ишчилер-биле казы өөрбү-
шкан, чамдык чедир кылдынып
аыттарын дөмдөгүлөрү чүтүлө, Чүр-
аыт чөргөшкө кирген аыттарын са-
ны эзээр. Маннаар аыттарын чөргө-
шкө кирген, чыраалар, чедер аыттар-
ын маын көргөн болур.

А. ТУЛУШ.

ЧУРКУТА: Ээрбек пунктузунда дүктү машинага чүдүрүп турары.

Фото К. АРАКЧААНЫ.

Көдээ клубка дузалап турарлар

Клубту чон ортузунга масса-политиктиг ажилды, ёзулук одаа
мылдыр тургузар дээш нөдөз Совет, молхоз баштаар чөм, партия
организацияны боттук хемчеглерин ап эгелээр. Тулук бригаданы-
ныч бригаданы С. Караандынын удурулуга-биле клубту шука-
тураларынын, оон адаанга даш салырын, башкаларынын нити-
ти-биле 40 ажит нити составтыг звенолары септелгеме кирген.
Олар шак хонуктарын дугурунда клубтун эрги функционалтын
ужулаш, оон орунга даш салырын дөсман болгаш 64 дөрбөчтин
метр шаланы тырып септээр.

Штукатуржу С. Сени-ны, дашчы Шура Хертен, башкачылар
К. Чагыр, К. Хирлп-оол болгаш оон-даа аскерлер ажилынын норма-
зын 150—175 хуу күсөдип турар. Клубтун капитал септелгезин
чөгүрү хуусаада дөвөз дээш олче күш салдыган. Молхоз ийи ав-
томашынына, 2 төргөлг аыты клуб септелгезинде бийылган, ха-
регелер материалдар узулуктишин чек хандыгынын турар. Чон-
га уран чүдүлү, культураны негтередиринге клубка таарымчалыг
байдал тургустунар.

С. ТОЙЛУ.

Шуйда кааза ады эгелээрчын.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГАА

Эки аштап, кылым каан чазгагы
орун—аюунун харылажырыга, я-
ны-бүрү чүк сөгүртүгө, кончу-
нагытка солун, сеткүлдерин өй-
шаада чедирин бээрине чутула
ужу-дузанын бүтүлде билинчир.

Бир-Хем районун төмү Туран
коорай-биле «Өкө» совхозу, Халын,
Тарлаа, Чаловка, Малиновка суур-
ларын аразинга харылажыры
калган сыныла-ла бергелер бээр.
Оон чыдаганын чүдө? Бо дугайын
мамын кижектерден көрүп көрө-
лир.

Районун девишкээринин хей ке-
зин тайгалар-биле бүргетинген, сым
тырта чыдаан-ла улуз хар чаар. Ы-
нчанган шар орай эрп эгелээр, мар-
тайын ортан үзгөй чедир бо черин
жырынып шимчеш аяас. Ёзу-
дүт күш хөвөр чылар: Республика-
нын барын талкы райондары-биле
Өкөтү дөшөп болбас, чүте дээрте ол
райондарын алымды кургап, хөрү-
нү кургаачал. Ынчанга Өкөтү
кандыгы? Ук черин хөрүчү аажок
чымык, үдүргөй, даш чок, чамдык
черлер чыныгыштып, ойлук дөжө
берги дег, оочуу аажок. Ынчанган
чазы ийикте, азы хар сууянда белем
кургаас, малгажы шутт хонтуна

Чоннуң негелдезин өөренип көрзе...

«Өкө» совхоз, Тарлаа, Халын,
Чаловка, Малиновка суурлар райо-
нуу база хей чурттакылыг, хары-
лагытка солун, сеткүлдерин өй-
шаада чедирин бээрине чутула
ужу-дузанын бүтүлде билинчир.

Бир-Хем районун төмү Туран
коорай-биле «Өкө» совхозу, Халын,
Тарлаа, Чаловка, Малиновка суур-
ларын аразинга харылажыры
калган сыныла-ла бергелер бээр.
Оон чыдаганын чүдө? Бо дугайын
мамын кижектерден көрүп көрө-
лир.

Районун девишкээринин хей ке-
зин тайгалар-биле бүргетинген, сым
тырта чыдаан-ла улуз хар чаар. Ы-
нчанган шар орай эрп эгелээр, мар-
тайын ортан үзгөй чедир бо черин
жырынып шимчеш аяас. Ёзу-
дүт күш хөвөр чылар: Республика-
нын барын талкы райондары-биле
Өкөтү дөшөп болбас, чүте дээрте ол
райондарын алымды кургап, хөрү-
нү кургаачал. Ынчанга Өкөтү
кандыгы? Ук черин хөрүчү аажок
чымык, үдүргөй, даш чок, чамдык
черлер чыныгыштып, ойлук дөжө
берги дег, оочуу аажок. Ынчанган
чазы ийикте, азы хар сууянда белем
кургаас, малгажы шутт хонтуна

кээр—ажыраан болза, чүт хире чү-
вени бодурун ап болбазы!

Бо чыдын март айнын төнчүлү-
ден бээр адыл айнын төнчүлүгө
чедир Чаловка, Тарлаа, Малиновка
суурларга автобус шутт барбаан.
Чүтөлүмү 10-дан эгелен чоруп
эсгелес. Кызылдан үгөн автобус
Турган дугарында «Өкө» совхозта
Чаловкага, Тарлаага суурга чед-
ир «Өкө» совхозтун эрп арыштыр.

Малиновка суурну чурттакы
лары ол суурга автобус барбас дээр
райончу, удурут ажилдашчыла-
ры мурунга каш улаа чөтүр
гелдене тургузуп турар-даа, каш
чылар дугурунда чүте азылган
дымал келгенер. Бо чыдын март-
та чөтүр Советтеринге сондула
болурун уруну чарында Тар-
лаа, Малиновка суурларга респу-
блика төүндөн сургажыла чедо. бер-
ген чамдык кижилер Малиновка
суурун чурттагыларын негелде-
лир хандыр бар болбаан. Сууруна
чурттагы чору өөрү, идеген манал-
даа турган. Ынчалза-даа ады-
ларын азылган ажил-чөргө
кыдыга адылаа чедир боттамый
калган. Автобус бо чыдын май ай-
да чүте чыгыс катан Малиновкага

чөткөш, сурап барган. Автобус Мали-
новка суурга каян доктаамал ма-
нал турар алаар чүе ийик.

Оруктарын экижип кылып алы-
рынын бүтү аргазы бар. Туран биле
«Өкө» совхозтун Чаловка суурга
чедир 7 км, Тарлаа суурга чедир 8
км, оон ийи Малиновка суурга че-
дир 14 км. Нити-биле Туранда
он ийи Малиновка суурга чедир
50-ажы км хире шынажыл. Ынчан-
ган суурлар аразы ырак эвес-тир,
канды-лаа оруктун кылып алырын
аргазы турган-дыр.

Чыдын чазы болуруга Туран биле
Тарлаа, Чаловка суурлар аразыга
машина чоруру баа түрүлде бээр,
орук малгаз-биле чөтүлде бээр,
ынчанган ук черин чурттагылар
«Өкөтү» малгаз-лаа өдүр-
дөш—дөшүлү турары таарылаа эвес.
«Чыдын хар эрп, чыын чыгаша тур-
ган өйдө аргажыраа, ымагыл
чөткөшчүлүгө» дүрүлүшү-ла оон
бо—деп чугаалажып турарын ү-
гүчү дымнаар.

Бо чыдын март айнын ортан ү-
згелде Кызылдан Турганга келген.
Аржаан шутт «Өкө» совхозтун тө-
мү чуртут, тамаадын аштын ма-
шиназынын кабиназыга олтуруп ал-

гаш Тарлаа суурга халтым. Эштин
чалгаар олтурар эскерин каалым.
Ынчалза-даа чүтү-даа мытталдым.
Эш баштай дык мытыр эвес кы-
дыр ырап чорук, арай сөөлүрүл
шутт ырап эгелде. Уну-даа өткүт-
ле эр болду. Машина дашап воза-
да, чөткөшчүлүгө чыгыла кижиле
болганда, оон ырап чораш кыдыр
ужу-мыдын дымал келген. Оон
ооругуларын ол хөвөр бижип ка-
лдым.

Туран биле Тарлаа суурга
Туулуп кылап орук болза,
демир чынаа мууап алган,
девишкелди калдып ораа.
Аржаан суурун хонуктуу
Асфальтын орук болза,
Автобусту мууап алаш.

Астындагы каалдып ораа—
Районун болган совхозтун уду-
рут ажилдашчылары чөткөш
негелдезин чүте мынчага чедер
өөрөн көрбөй турары? Бо дугайын-
да республиканын орук-туг эге-
делин удурут ажилдашчылары
кайнар көрүп, чүтү болза турары?

Чоннуң негелдезин хары-
лап, хемчег алырын оон ам нерде
келбес бе бө?

А. ДЫРТЫН-ООЛ.

УЛУГ “ЧУДУРУКТУ” БАЗА КАТАП ХӨДЕЛДИРИП ЭГЕЛЭЭН

АКШ-тын Доминикан Республика-
да чепсектиг интервенция-биле
холбаштыр, делегейин хей-ничи-
ли хаара туткан хайынчылыктын
хөдөөшкенин бижип тура, недела
санымда үшөр «Нэйшл гарлаач»
журнал: «Америка—эне кижиле көр-
хөн чок күрт—деп ындыг туналды
кылган. Ол интервенция камгы төгү-
де даштык холгаарлашынын ий
өчүк-чөгүлүгү үгүдөгилерини би-
рээзи-дир» деп ол журнал бижээр.

Калчааран барган америк им-
периализмин дээрбеч үгүдөгилерин
ил утказын шак ынчаар тайылбыр-
лаанынга кайдыр-бир чүдүлү нем-
зир берге. Делегей эргелгенин нитиге
хүлөп көрдүгөн нормаларын хар-
жы-биле дорамчылашкан, АКШ-
тын далай чаада шеригери түкпай
догумаан күрүлгөн девишкээрине
кирген. Вашингтон америк монопо-
лияларга ажитыг ёзу-чуруну, адаа
дөзгөрүн оралдыкы турар. Интер-
венцияны уржууда хей чүс-чүс
доминиканчылар амы-тынчадан ко-
гарзан.

«Демократияны», чөптүг чорук-
ту» болгаш «демошлгенин» прин-
циптерин ыат чөтүлде көөргөдирин
оралдыкы турар АКШ-тын албан
бөлүктөрү ам боттарынын ёзулук
нүүрүн делегейин мурунга сойла-
латтырган. «Демократияны» кам-
галчылары улуска удуу милитаризм
ёзу-чуруну доминикан чегре тур-
зар, улус массаларын хостуу-биле
үгөн дээрбелээр болгаш дараар
арганы каш саныг даштык болгаш
түс черин муштуктарын бээр ын-
дыг «аытгы» котум-чуруну тургу-
зары-биле олче халлап кирген. «Дем-
шлгенин» талалалчылар куртуу он-
он чылдары, Рафаэль Трухилья
ханын дэрин чорунуу адаанга оон
турган уелериче атактар ап октаптар
дөш Доминикан Республиканы эже-
лел алган.

Америк империализмин дээрбеч
дөшлөшкөнүн «дегей комму-
низмдин суурашкенин айымы» дээр
хоозун чүве-биле балыккап шына-
тырарын ам-даа оралдыкы турар
кижилерин кижиникинери база-
ла чарычын боду турар. Интер-
венциялар болгаш аларын чалча-
рынга удуу демишкөч доминика-
нын улустун ая калбак бөлүктөрүн
көдүрүп тигенин делегей көрүп ту-
раар. Патриоттар чалатпаан өскөж
кайыра-кайыра-кайыра боттарыны
Чери арыларын болгаш куртуун
хуу-салынын боттары шиптирээр
арганы оларга тысырын негеп ту-
рар.

Доминикан улустук камгалап алы-
ры-биле көдүрүп үгөн хөвөрүн
чөптүг чорук бөтү делегейде хей ми-
лион кижилерин оон талазыче хан-
дыган. Аргентинанын организакчы-
лык херек кырында тускайлаштырган.
Вашингтон политиктерин кара тура-
зында дөшлөшкөнүн боруу шааш
көргөн кижилер латин-америка чур-
тарын чазак оорударында бээр
эвез эвес бар болуп турары фак-
тыр. «Дайыннын качыгалдыгы тава-
рышкан Доминикан Республикада
америк шериглерин бар турарына
латин-америка хей-ничинин киле-
нэшинин америк аразынын система-
зынга ач шычтын кризисте болду-
ру» деп, «Нью-Йорк таймс» америк
солун бижээр.

Бодуучу муруну кожаларын
шакты херектерин Американын
Каттишкан Штаттарынын чепсектиг
холгаарлашынынын хей саныг кы-
жактары ол системанын туруп кел-
генин төгүзү билер. Бо чүс чыл-
дыг эгелээр АКШ-тын далай чал-
дык шериглерин ролон америк ши-
чиктерин Брид ашак-калай шы-
чаар бижээр. «1915 чылда, америк
далай чалдык шериглери Латин аме-
риканы болгаш түс черин ийи-
мү ажит чурттакчыларын кырып

ууткаан соода, Гант республикага
америк протектораты тургускан.
1916 чылда адмирал Нап «сүртүг
дүрүзүн» чон чорукту тургузары
биле Доминикан Республиканын
девишкээрин эжелел алган болгаш
Каттишкан Штаттарын шериг эге-
лештирерин чыныгыштыр чораз-
лаа. 1920 чылда америк флоту Гватема-
лаа бадалап турмуштарына
ажылаан. 1921, 1923 болгаш 1924
чыларда ийи-чылдык дөшлөшкөн
кижилер Никаргуа, Панама бол-
гаш Гондураска хамараштыр кыл-
ган.

Латин-америка чурттарга АКШ-тын
империализминин интервенция-
дын дөшлөшкөнүн албан ёзуу-биле
«башкаарына» «Монроун док-
триназы» бааран болуп турар. 1823
чылаа ынчаарлагы АКШ-тын пре-
зидентин ол доктриназын ийи ү-
дүргөн деп чүс билинчир болган.
«Америка американын» деп Мон-
роун чарлаан принцин адаваада
«Америка союгу-американын» деп
ажык империалистиг лоун кылар
хулган. Бо чүс чыдын эгелээр
АКШ-тын президентизм турган Теод-
ор Рузвельт «Монроун доктрина-
зын» «негелден» кырген. Каттиш-
кан Штаттар «делегетини» политик
күчүн» дөшлөшкөн бодун алы-
ры ол «негелде» алып турар.
«Бир эвес күт чүдүрүп көөргө-
дир дөзгөр болууда, арамдар баар
алаар сен» деп ол ыат чөгу-биле не-
гелдеган.

АКШ-тын башкарыктык бөлүктөр
бисте, үеисте төгүзүн холдуула-
ры херекке алынып база-ла күзөсөй
турар: «Монроун доктриназын» а-
мы байдалдагы таарышкыны
олон олар ам-даа оралдыкы турар.
Доминикан Республиканын эжелел
чорун Вашингтонун албан ки-
жилери Латин Американын чурт-
тарга хандыг күрүп болгаш нити-
дөш тургузу догуманын турар ужу-

дуг болурун шиптирээр эргени би-
стир дээр чүс-биле балдык-
тын оралдыкы турар. Ынчалза-лаа
мыды эргени Каттишкан Штаттарга
кыи-да, кайы-даа тыяспасан. Бир
эвес өске-лаа чурттар улустарын
узу-сыймылдын дөш башкарык-
чынын ролонга мыды азылган
делегеттер боттарынын политикиз-
га удурутуга болурун турар бээр
болза, амы делегей бодунга кыдыр
шыныккан алган турарын билд алыр
берге эвес-тир.

Доминикан Республиканын эжелел
чорук Латин Американын чурттары-
нда АКШ-тын башкарыктык бөлүк-
терин амы политиканын шутт тү-
нөш болуп. Чүте каш-ла чыдын
мурунда Вашингтон ол чурттарга
дузалажыны программанын чарлап,
диктатору ёзу-чуруну дөшлөшкөн
инден албан ёзуу-биле отбалаан
болгаш буржуа «сталазекти» де-
мократияны ёзу-чуруну дөшлөшкөн
турар калды-даа азы-биле дөшлөшкөн
деп күзөлгөй болууга алган турар.
Ынчалза-даа ол күзөлгөлөр сазы-
н кырынга арткан.

Бөгүн америк империализм Латин
Америкка боттарынын политик-
казынын утка-шынарын алыс төнү-
дүгө чедиргенер. Буржуа рефор-
малары аазар чорукту ырадыр ап
октапкан. Ам ол ботза чүтүлде
даа чажырткын чажымаан «сүтүг
чүдүрүк көөргөдирин» политикизм,
улустарын национал-хосталгалыг
шымчешкенин базар болгаш им-
периалистиг монополияларын ажил-
чорудугуна орутуу аштап арыл-
лап бээр ужурут диктатору ёзу-
чурунунын чепсектиг интервенция-
нын аргазы-биле негелдежирин по-
литиканы болуп турар.

Буржуа пропаганда Латин Аме-
рикада чаз шериг диктаторларын
«демократтыг» шынаар көрүзгө-<

ТАЙБЫН, НАЦИОНАЛ ХАМААРЫШПАС ЧОРУК БОЛГАШ ЧЕПСЕГЛЕНИШКИНИН ДҮЖҮРЕР ДЭЭШ СОВЕТ ХӨЙНИТИНИН БҮГҮ ЭВИЛЭЛ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫНЫН МЕДЕГЛЕЛ

Тайбын, национал хамарышпас чорук болгаш чепсегленишкенин дүжүрер дээш совет хөй-ниитинин бүгү-эвилел конференциязынын киржикчилери америк империалистерин Вьетнамда кемниг үүлгедиглери шийтирлэг буруу шалкан болгаш вьетнам улустун чөптүг демиселинге эп-сеткилин бурун каттыштырып, ону дөткөп турарынын дугайын медеглээ.

АКШ-тын Вьетнамда агрессиязы делегей эргезинин принциптерин калчаалыг өзү-биле дора көргөни, Вьетнам дугайында Женева дугуржулгаларын эң дерзин үрээни болуп турар деп медеглеле чугаалап турар. Ол агрессия вьетнам улустун дүрүм өзүгаар киленишкенин хайныктыгы турар.

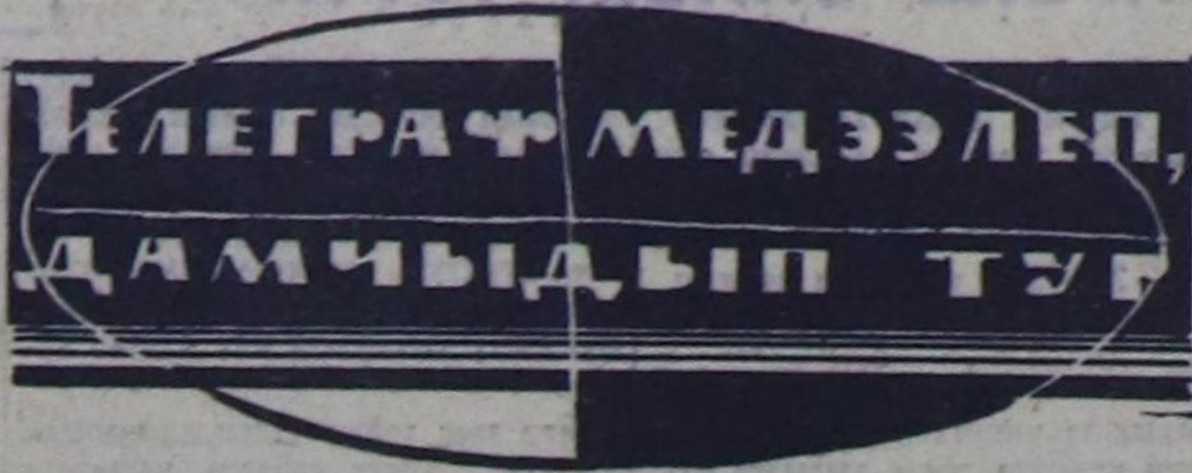
Америк империализмнин дайынсырак өнчүк-чөггээлери — ВДР-нин тайбың хоорайлары болгаш суурларын бомбалап турары, Каттышкан Штаттарын далай чадаг шерини Мурнуу Вьетнамда дүжүргөни, Вьетнамдын девискээрин бүзүлээр дугайында АКШ-тын президентини Джонсонун медеглели Мурнуу-Чөөн Азияда болгаш бүгү делегейде тайбын-херээнге шынгыг кыжанышкынын тургускан.

Вьетнамга удур агрессияны өсүктөкөш, делегей империализмнин күштери, хамыктыл мурнууда америк империализм, Азиянын болгаш Африканын улустарын коргуларын, национал бурун хосталга дээш демиселге оларын тура-соруун буудуларын кордап турар. Аны-дучма вьетнам улустун мадырлыг демиселинге дузалаар, америк империализмнин

таалазында агрессияны ойтур шавар сорулга-биле ВДР-нин камгаланыр арга-мергежилдин быжыглар дээш Вьетнамдын Демократтыг Республиказынын чазаа-биле дугуржканын өзүгаар Совет чазактын боттандырган хемчеглерин бүгү совет улус изин-биле чүүлдүгүнүп турар.

Интернационалчү хүлээлгезин бедн-биле медепер билген совет хөй-ниити Мурнуу Вьетнамдын хостаарынын Национал фронтунун Төп Комитетинин март 22-деги медеглели болгаш Вьетнамдын Демократтыг Республиказынын Национал хуралынын апрель 10-дагы медеглелин бүрүн долдуу-биле дөткөп турар. Вьетнам улустун өзүлүг эрге-ажыктары болгаш күзөл-чүткүлдери ол документи-лерде илгерилеттинген.

Вьетнамдын ажылчы чоннарынын болгаш улустун чөптүг демиселин улам-на идеялык болгаш дээштинг дөткөп дээш боттарынын бүгү күштерин мөөнөзиринче тайбың дээш бүгү демиселчилерин, империализмге болгаш колониализмге удур-демисежип турар бүгү-ле делегей болгаш национал организацияларын совет хөй-ниитинин бүгү-эвилел конференциязынын киржикчилери кыйгырган. Мурнуу Вьетнамда агрессиянын доп-дораан соксадырыңче, Мурнуу Вьетнамдан бодунун шериглерин ундурп аларыңче, Вьетнамдын Демократтыг Республиказынын араатанзыг өзү-биле бомбалап турар чоруун соксадырыңче америк империалистерин улустар албадаар ужурулуг.

Делегейин кинофестивалы Москвага болур

Июль беште Москвага ажиттынар делегейин дөртүк кинофестивалы Совет Эвилелинде болгаш даштыкка улуг сонургалды болдуруп турар. Ычангаш миңа кижилер чүс чок, чүте дээрле делегейин кино уран чүдүлүг Москва көрүдөсү бодунун характерини талазы-биле эң-не калбак болгаш төзөүлгөсү болур. Амгы фестивалга киржип дугайында беш чурттар ап безин чыгыш бериникин угулаарга-ла четир. Кино уран чүдүлүг ынакшылдыг кижилер чүрттүн яны-буру хоорайларында совет найысылалга чедип келир. Хөй саным даштыкы аалчылар база келир.

Бо чылдын фестивалы Москвадан дашкаар черлерге база болур. Делегейин дөртүк кинофестивалынын чигини директорунун оралакчысы Григорий Марьямов мынча дээн:

— Делегейин кинематографиязынын чедишкенин көрүлдезинге эң-не калбак совет хөй-ниитинин улуг сонургалын барым-даалааш, фестиваль кино-чурттарын көргүзөр чорукту болгаш делегейин кино шуулганын киржикчилери-биле ужуражышкынын чүрттүн эң улуг элээн хөй өске-лаа хоорайларыга база эрти-лерин саналдап турар бис.

Конкурста болгаш конкурстан дашкаар эң дээр уран-чечен чурттары Ленинградтың, Киевтин, Тбилиснин, Минсктин, Ташкентинин, Новосибирсктин чурттакчылары, а ол ышкаш эң улуг курорт хоорай Сочиин чурттакчылары болгаш аалчылары көөр аргалыг болур.

Олег БЕЛЯВСКИЙ.

Күрүне контролюнга

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Даштыкы өнчүк, национал болгаш ба-рыш талазын монополияларын тергидишкенин үзүткүрүн дээр кампаңа бүгү Индонезияда хаара туткан болгаш доостурун-га чоокшуп турар. Тус черин, парлагтаанын, даштыкы-биле алырга, бүгү даштыкы плантацияларын, колдуунда АКШ-ка, Англияга, Бельгияга болгаш барыш талазын монополияларынга хамарыш турган каучук плантацияларын индонезия, чазактын контролюнга бүрү-биле шилчидип берген.

Парлагтанын херечилер тура-ры-биле алырга, Индонезиянын чазактын бо хемчеглери республиканын экономиказынын хөгжүлдезинге болгаш оон экономикаын

Конференциянын ажиттынарына холбаштыр

ПАРИЖ. (СЭТА). Африка-азиат конференция мурнууда айтканын өзүгаар июнь 29-та Алжирге ажиттынар. Ол чурттары даштыкы херектер министрлерин белекел чөвүлсү хуралы июнь 24-те ажиттынар дээрин Франс Пресс агентилелин корреспондентини Алжирден дыңдадып турар.

Конференциянын белекел комитетинин хуралы болган соонда ол дугайын Алжирге июнь 20-де чар-лаан.

Чалча шериглерин чидири

ЛОНДОН. (СЭТА). Патриоттарга удур болгулаан ийн тулушкуннар мурнуу-вьетнам чалча шериглер сөөлү 48 шактарын дүргүндө 40 кижини өлүрткөн болгаш ис чок чидирген деп. Рейтер агентилелин корреспондентини Сайгондан дыңдаткан.

Бүзүлээшкени

ЛОНДОН. (СЭТА). Америка-нын Каттышкан Штаттарын Да-Найта эң улуг ужурачул базанын соңу-барын талаа 25 километр черде разведка кыл-ып турар америк далай чадаг шериги мурнуу-вьетнам патриот-тар июнь 20-де бүзүлөөшкөн.

Рейтер агентилелин корреспондентини Да-Найтаг даштыкы партизанын алакаашкы-нарын түнелинде бир америк солдат өлүрткөн болгаш каш-лаа кижилер батылдаттырган.

АЛЖИРДЕ БАЙДАЛ

АЛЖИР. (СЭТА). Алжир Республикаын бүгү департаменттеринин төзөүлгөсүн составында кирип турар национал хуралдын депутаттарын төзөүлгөсү резолюс-ту чөвүлсүткөн июнь 19-та чарлаан декларацияны бузур болгаш чүдүлүгүшкүн илгерилеттинген телеграмманы ол мөөнөдө чоруткан деп АПС агентилел даштыкы. Чуртка бараан болур кылдыр боттарын мобили-застаттыган кылдыр санай турары депутаттар медеглээ.

Национал хосталга фронтуну партизанын удуртуп кылдыр ре-волюс чөвүлсүткөн база-ла теле-грамма чоруткан. «1954 чылдын ноябрь 1-ден эгелээш, алжир улустун демиселин сорук кирип кирип революсуну принциптерге кайгылыш чок бердигенин» ба-дыктап, серемчилдеп болурунче партизанын кижигуштерин кыйгы-тырар.

АЛЖИР. (СЭТА). Кандыг-даа чыккалар кылдыр Алжирин ре-волюс чөвүлсүткөн хуртадан болгаш ыжым, корум-чурумуг чорукту камгалап, сатырыңче чоңу кыйгырган деп, Алжирин пресс сервис агентилел дыңда-кан.

Алжир студенттеринин национал эвилел камгалар кылдында далагаларыңче болгаш өнчүк чөвүлсүткөн алыспалык бодунун талазында аныктарын база кыйгырган болуп турар.

Эки түннелдиг

Удур-Хем районун Бад-Кол школанын 2, 3, 4 класстарынын орус дыл башкызы Тамара Кирилловна Кондрашева өөредилге чылын эки түннелдиг дооскан: үстүндө адаан үш класстарын 70 өөреникчилерин иштинде 29 кижиге чүткө 4 болгаш «5» демдестерил өөргөн.

Бо хүндө Тамара Кирилловна чайгы шөлээни эгелээ. Индыг-даа болза шөлөөгө сыллап, амыр-тамчык сүрүп-олурбас кижилер. Оон хоулдан «Учительская газета» солун, «Эге школа», «Школа болгаш өг-бүлө» журналдар черде ыраас. Өөредилге чылында херелеттнер көргүзүп материалдарын чыгылаан база улачылаашкан. Оон-биле кады кел-лр чылын башкылар тургаларын өг-бүлө байдалы-биле ханы таны-жып, урууларын ала-неп-биле бы-жыг харылаанын тудуп турар.

Б. ТУЛУШ.

Кем-херек

үүлгеткени дээш

Частырыг кылдыкан ийн-чайгыс кижилер боттарынын кылдыкан час-тырыг дээш ботту херек хоовту өзүгаар эрттирген, оон соонда ыныг ботту чорукту дагынавайып эттинип, харын ак сеткилди-биле ачылдап, чурттап чорутулар бар. Индыг-ла-ры улус мактап, чугаалай турар. Индыг-лаа болза, интеллиген-чөптү өзү-чүрүмү сагынас, кижилер-ни хостуг эрге-шөлээниңе, куль-туралг даштыкылазынга шактык ужураштырар, ажиттыг ажал кыл-бас кижилер бистиң аравыста бары сомдундуг. Индыгларын чижэ-не чокта чаа Тээниин улус стугу-на херек көрдүргөн Акылай Кара-ол, Иргит Кара-ол, Дөңгүр Дем-бирел оларын кирип болур.

Боларын чуну үүлгөдип тургань база оон мурнууда каа ачылдап турганынын дугайында хөй-ле чугаалаар чүткө чок. А. Кара-ол би-чигинден-не каа-лаа өөренип, ачылдавайып чоруп турган, 4 удаа шийиттирген. Сөөлү катап чораш-ып келгеш, эш-өөрүңе, төрөл-төр-үдүңгө эттигинин көргүзүрүнүн улуг, харын бодун көрбөң чүмө-чөк кижилер мен деп санаатнын алгаш, ачылдавайып арагалап, чер кезип, кижилерин амы-чарына кыжанын, улус этеп турганын база катап судке киргени ол. Оон ол дерзин чо-руу дээш оңу 4 чылга хосталгын казып шийткен.

А өске ийн арктанарын дугайын төөгүрү болза база-ла ынгы. Моон мурнууда шийиттирген, оон келген. Арагалап ажал кылбай чо-руп турган, улус эткен. Оон узун И. Кара-олду 3 чыл 3 айда, Л. Дем-бирелди 2 чылга хосталгын казып шийткен.

Ол анык кижилер ачылдавайып чоруп турда, «Тээни» совхозтун ди-рекция чери-да, мыда партия, ком-сомол, профивелер организациялары-лаа оларын ачылдадыр дугайында база арагалар чорукту соксадыр ду-айында темтег ап көрбөң.

С. СЕРИН-ОЛ.

Баскетбол

Республиканын школарынын баскетбол талазы-биле на-рыгдалаа июнь 15-ден 18-ге че-дир болуп эркен. Орта уругулар-нын-даа, оолдарын-даа 9—9 ко-мандалары киришкен.

Команда бүрүч ужуражыр кылдыр ойнуп чоруткан. Ойнуң түннелдиге 1, 2 дугаар черлер дөш Чөөн-Хемчик район биле Кызылдын оолдар командалары ужурашкан. Сан 38:38 болуп күш деңишкенден, олар бирги, ийги черлерин улушкенер. Үш-кү черин Би-Хемчин командалы алган.

Уругтардан бирги черде Кы-зылдын командалы болган. Ко-мандаларын ийити саны-биле алырга бирги черин Кызылдын, ийитин Чөөн-Хемчиктин, үшкү-түн Барын-Хемчиктин коман-далары алган.

Е. МАНЗАНОВ.

Редактор Н. Н. КУДАНИ.

ИЮНЬ 23-ТЕ

«НАПРАВЛ»: «Дээринк дүлгү-рү» 10, 11, 40, 1, 20, 3, 4, 40, 6, 20, 8, 9, 40 шактарда.

«КА-ХЕМ»: «Назан Голотун дугайында болан» 11, 15, «Берге төлөр» 1, 15, 3, 15, «Ынакшылдык өй» 5, 15, 7, 15, 9, 15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Айболит эмчи» 12, 40, «Гранатовый браслет» 2, 40, 4, 40, 6, 40, 8, 40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Влюб чок Нашей» 1, 30, «Буруудаттыган» 3, 30, 5, 30, 7, 30, «Улуг өртө-биле» 9, 15 шак-тарда.

ЧАЙГЫ ТЕАТРА: «Доозума че-чек» (1-лп, 2-лп сериалары) 5, 30, 8, 30 шактарда.

Чедишкенин доосканнар

Кызылдын музыка училищези тургустунга-ла үр болбаан. Ын-чалза-даа ону чыл бүрү хөй-хөй аныктар доозуп турар алгаш. Чокта ол учурада 27 анык оолдар, кыстар чедишкенин дооскан.

Ари-шыйраларында өөрүшкү чайнаа аныктар учулищенин активизация чыгып келген. Ол ийгин доозукту музыкант-ларын келжизин байыргы ажыдашыкчылар. Учлищенин

БӨДҮҮН КИЖИЛЕР ОДАКЧЫ

Ак-Довурак хоорайнын хдөб заво-дунун одалга пегинин одакчыны Сагды Ооржак суугуу хдөб магиз-нарынга таарыштыр оларын багай авес шийгээдип алган. Оон ажилдап турар бригаданын мастери Зуль-фия Кариева мынча деп чугаалап турар: «Сагды ажилдап турда өр-хөй. Черде ажилдан одалап көр-бөң. Бригаданын кижигуштери ону хүндүлөөр, чүте дээрле ол ажи-дынга кандыг-ла бир чаа чүдүлү ажилдар дээш тыныгыр ажилдап ту-рар кижилер».

Ол эки ажилдарында аныгды, үлгедериг чөвүлсү ээли. Оон улуг өг-лү Хулар-оол чыдаа курузун доос-каш, ол-ла заводунда чылаачылап ажилдашышкан, слесарынын тускай мергежилди шийгээдип алган.

С. КЫЗЫЛ-ОЛ.

ТАННЫЫЛ

Танымдаары улуг харымсалга-лыг ажил дээрин кымга-лаа билин-гир. Кыштын чыкылдаа соотунда, чабан чалыг дүмнелдиз-лаа оон азымы соксады чок.

Бо амыла «Найыра» совхозун Кызыл-Дага калга магазин танымы-лы Монгуш Ортал үч челе ажилдап келген болгаш оон калгалап турары салыныга мынчага чедир калыг-ла багай таарышкан болган. Ол бодунун тускай хүлээлгезинде аныг-да чалыг үлгелерине магазинге кел-ген барааларын дүжүрүп, оон чүдү-лүп-лаа турар. Ол ышкаш садыг де-вискээрин уругдучу арыг-сидиг бай-зала тургузуп келген.

Ш. ДУВЕНДЕЙ.

Удур-Хем район.

директору эш Панов доозукчулар-нын байыргы келжизин ажитты-шкан. Новосибирск консерватория-зынын профессору эш Шевчук сөс берген.

— Силерге байыр чедирер ас-кежиктиг болганымга өөрүп тур мең. Тыва республиканын уран чүдүлгө бодунарын улуг-ауу-нарын харам чок кинер дээрли-ге силерге улуг идеялар мен, Ажыл-нижерге, амырал-чурт-талгарга ас-кежиктиг болу-нар-деп, профессор Шевчук чу-гаалган дооскан.

Тыва АССР-нин культура мини-стри М. Хомушкү доозукчуларг ийи байырын чедирбишкан, би-чин чаштарын музыкага өөредир улуг херекке чедишкенин болу-рун оларга күзөн.

Доозукчулар Ольга Черкашина, Наталья Шойдан олар харым сөс ап, эртеме өөредип, каан башкылар коллективинге өөрүп четтиргенин илестеккенер.

Байрлал маржынын хөгжүмү

залга чагыламып эгелээн. Доозукчуларга дипломнарын Новоси-бирск консерваториязынын про-фессору тыгып турган. Баштай-ла Ольга Черкашина, Хүреш-оол Дамба оларга тыыскаан. Учли-щенин эң дээр ол өөреникчилери Культура министрствозу Ново-сибирск консерваториязынче өө-редип чорудар.

Профессор Шевчук учлищенин композитор салбырын доозук-чуу Дамба Хүреш-оолдун дип-лом ажилыга бижээн аладалар-ын үлүк-биле үнелеп, ылыгыга оон С. Кууларын «Ыржым дүң» деп сөзүңг бижээн баштайгы ро-мансты эң деп мактаан. Бо та-лантыгы анык оол Новосибирск консерваториязынын композиция салбырынга өөренир.

С. КУУЛАР.

Чурукта: Профессор Л. Н. Ше-чук, учлищенин директору Па-нов, оларын дийрэк салбыры-нын доозукчуу Мадур-оол Че-чекке байыр чедирип турары.

ТАРАКТЫ БОЛГАШ КЕФИРИН КАНЧААР БЕЛЕТКЭЭРИЛ

Сүт продуктуларындан кефирин болгаш таракты хөйүн белек-кеп турар. Оларын чүткө магазин-нерден садып алыр эвес, харын бажынга база кылдыр.

Анаа, ацидофильдыг азы менин-чү тарактарын, белекээрде таб-леткалар хеширив ажиткыны хе-регел болур. Оларын тускай ла-бораторияларга кылгаш, аптека-ларда садып турар. Таблетка бу-рунүзү сүт кислотанын ыгылаар-лар 150 миллион ажим бактерия-лар бар. Кислота болза жини-шайуулар ирилди бактериялары-нын өсүүсүрүн болдурубас.

Таракты азы кефирин белекээр мурнууда оларын куулар шил бан-кыны азы бутылканы эки чуга-ныг, ниг сүт-биле иштин чабан төгөр. Хаймыдырган 40—50 градус чылгы, чартык литр сүтү ол са-валарга куткаш, оон иштине ажиткы таблетказын салып кириптер. Саванын аскын арыг сазымы-биле дугааш, чылгы че-рге тургузар. Ийн шак болганда сүтү шулап-каш-биле ыгылаш, ажыгыже чедир 16—18 шак иш-тине саванынга хөөрү артыр. Оон соонда тарак белек алаар. Оон соок чеге азы соо дукку шак иштине шыгаар.

Белекээр таракты ажиткы

кылдыр херелеп база болур. Бир бичин шулап-каш иштин стакал сүтке кудалга-ла четир. Таракты ажиткы кылдыр 5—7 хонукта хе-регелээр. Оон үр болганда боду-нун шынарын ол чадирер. Ынча-кан тарак белекээрине оон ийн херелээр ажиткы таблетказын садып алаа чогур.

Сметаныг сүтү тарак кыл-мын азы ажиткы чок сүтү боду тарактарында илгээр чорукту сүмелесий турар. Ынчаар кылган тарактан чүткө амын багай бо-лур эвес, харин ижин-шөйүндү аартыр микробтар оон иштине кирген туруп болур.

Булуг ажиткы-биле белекээр тарак амынныг болгаш азы ижи-гээдип продукт ол. Ону хере-гелээр ижинин чөм хаймыдыр сугарынын алыгынын күштелдир-ер, ычангаш чөм шингээчел бо-лур, кининин чөмө хөвү эки-жир. Оон аныгды ажиткы сүт бак-териялары көвүлээр «В» болгаш «В» витаминер тыгыр, олар нерв системанын чогулгалыг ажилыга дуузалып болур.

Кефирин оон тускай мөөгүлери-биле ажиткы кылдыр Олар Кав-казга хөй. Сөөлүгү үдө иштин мөөгүлери аныктыг чурттада естүрө берген. Олар ак азы са-

рыг өндүр. Бактериялар болгаш ажиткылар оларда хөй. Ол мик-робизмдер сүт иштине турга; алголь азы хөмүрүг ажиткы газ алаар.

Хөмүрүг ажиткы кислота сүтү хо-модар, организмге ону шингээ-чел болдулар, а алголь хөй болган тузун-на кефирин ший-гээр улам экижир. Ажиткы сүт бак-териялары шөйүндү иштине ирилди микробтар өлүргүлөп кааптар.

Кефирин канчаар кылдыр? Мөөгүлери амыр чүп, сүт бу-тыкказынга суккаш, оон кырыңче хаймыдырган 20—22 градус чылгы сүтү куулар. Бутылканын ас-кын арыг сазымы-биле дугааш, 18—20 градус чылгы чеге хонук-та тургузар. Ону азын каш катап хоштур чабан каап турар. Бир хонганда оон мөөгүлери шөүрөп кааптар. Ол мөөгүлери катал-ла бутылка иштине суккаш, кыры-ңче, чаа, сүтү куулар турар.

Ыдыг арга-биле кефир ажил-дыг чыгыс ола мөөгүлери азын каш катан херелээр. Олар-ын херелдирбес талаа, негизе-ла ийн, катан хаймыдырган соок сүтү тургузуп, арыгаш ап турза чогур.

Эң-не хөй болгаш кыжыран амын эвээр кефирин кылдыр, баштай ажиткыны белеккен алаа чогур. Мөөгүлери чүп, стакал иштине суккаш, оон кырыңга хаймыдырган 20—22 градус чылгы сүтү куулар. Сава аскын арыг сазымы-биле дугааш, 18—20 градус чылгы чеге ажиткы че-дир тургузар. Ажиткы сүтү мөөгүлери шөүрөп калкаш, ону шулап-каш ишти кемчээл-биле ажиткы кылдыр херегелээр. Ол арга-биле сүтү 20 градус чылгы чеге ажиткы, оон соонда соок чеге шыгаар.

Бирги-даа, ийги-лаа арга-биле кефир кылдыр. Мөөгүлери хөм-чезин чартык литр сүтке 25—30 граммдан (улуг шулап-каш ишти) көвүлсүн болбас. Сүтүн хөй бу-ру солуп турарга мөөгүлөр ботта-

ры хөөп улгадып турар. Ынча-гаш оларын улагаткан хирезин белек-ке, ажиткы кылдыр херелеп бо-лур.

Кефир кининин чөм чир хөв-үн улагаттыр, ийити байдалы экижир. Кефир хонук иштине турганда шөйүндүлери чычкан, ийн хонганда-шөйүндүлери чычкан чогумчулар, а үш хонганда — ижин-шөйүндүлери бижар.

Аптекалардан азы сүт магазин-неринден садып алыганын ол мөө-гүлери 8 градус чылгы соодуга шакыныга беш, 16—18 градус чыл-гы чеге үш хонук иштине ший-гээр болур.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН САНИТАР-ЧАРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ.

РЕДАКЦИЈА АДРЕСИ: Кызыл, Шетиник — Бравченко куумчуу, бажин № 3. ТЕЛЕФОНЫ: Редак-торун 24-63, редакторун оралакчыларын 35-24, 25-38 харымсалгызг сөзүлгөсүн 23-35, партиялык амырлар кидилигин 23-54, агитация болгаш пропаганда база калга ажиткы кидилигин 37-13, улугу кидилигин 22-64, чаага, ажиткы болгаш калга корреспонденттерин база совет тургузуп болгаш амырлар кидилигин 21-27, ийтинге информация кидилигин 20-60, бухгалтериянын 31-75, корреспон-дтарынын 21-47, 27-41. Солун-калбай барганда 32-75 телефонго долгас.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлсүнин чанында Парлагал өргөлелин типографиязы.

ТС-00614.